

BECKOVA EDICE PRÁVO

Deset let účinnosti občanského zákoníku

Deset let účinnosti občanského zákoníku

Renáta Šínová (ed.)

Vzor citace:

Šínová, R. (ed.) Deset let účinnosti občanského zákoníku. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2025, 144 s.

Bibliografické informace Národní knihovny České republiky. Národní knihovna České republiky uvádí tuto publikaci v České národní bibliografii. Podrobné bibliografické údaje jsou k dispozici na internetu na adrese <https://www.nkp.cz/>.

Vydalo Nakladatelství C. H. Beck v Praze v roce 2025
Jungmannova 750/34, 110 00 Praha 1 – Nové Město, beck@beck.cz
Odpovědný redaktor: JUDr. Tereza Patočková
Vydání první

Sazba: SV, spol. s r. o.
Tisk: SERIFA, s. r. o.

© Nakladatelství C. H. Beck, 2025

ISBN 978-80-7699-014-2

ÚVOD (O VZNIKU PUBLIKACE)

Publikace představuje sborník příspěvků, které zazněly na konferenci k příležitosti výročí 10 let účinnosti občanského zákoníku, jež se konala ve dnech 17.–18. 1. 2024 na půdě Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci.

Autoři příspěvků jsou přední představitelé české civilistiky, mezi kterými jsou soudci Nejvyššího soudu, akademici, představitelé advokátské i notářské praxe. Příspěvky se věnují jak vzniku zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, tak změně paradigmatu, jakož i jednotlivým problematickým otázkám. Každý z autorů se zaměřuje na téma, které je mu blízké z jeho akademické nebo profesní praxe, a to v kontextu toho, že 10leté období je již časovým úsekem, jež si případnou kritickou analýzu zaslouží.

Kniha je tak nejen poděkováním všem, kteří se na vzniku občanského zákoníku podíleli, tak i dalším kolegům a kolegyním, kteří se s jeho aplikací potýkají a snaží se, aby byl jeho přínos pro českou civilistiku patrný.

Olomouc, únor 2025

Renáta Šínová, editorka

O AUTORECH

prof. Dr. JUDr. Karel Eliáš

Karel Eliáš je právník specializující se na občanské a obchodní právo s přesahy do právní filosofie, historie a sociologie. Po absolutoriu právnických studií pracoval v podnikové sféře. Od 1. 1. 1991 se stal vědeckým pracovníkem Ústavu státu a práva ČSAV. V letech 1993–2011 byl pedagogicky činný na Fakultě právnické Západočeské univerzity v Plzni, kde vedl katedru obchodního práva, později katedru soukromého práva a posléze působil jako proděkan pro vědu a výzkum. Na Masarykově univerzitě v Brně absolvoval doktorské studium (1996), rovněž habilitační (1998) i jmenovací (2002) řízení a byl postupně jmenován docentem a profesorem ve svém oboru. Od roku 2016 pedagogicky působí na Právnické fakultě Trnavské univerzity v Trnavě; na této fakultě je zapojen do řešení dvou grantových projektů. V roce 2000 byl ministrem spravedlnosti Otakarem Motejlem pověřen jako hlavní autor přípravou návrhu občanského zákoníku; společně s docentkou Michaelou Zuklínovou (nyní Hendrychovou) a dalšími spolupracovníky tuto práci ukončil v roce 2012, kdy byl občanský zákoník schválen.

JUDr. Petr Šuk

Petr Šuk absolvoval Právnickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze. V letech 1996–1998 pracoval postupně ve třech advokátních kancelářích se sídlem v Praze, specializovaných na obchodněprávní agendu. V roce 1998 nastoupil jako justiční čekatel ke Krajskému soudu v Ústí nad Labem, v roce 2000 byl jmenován soudcem Okresního soudu v Liberci. V roce 2002 byl přeložen ke Krajskému soudu v Ústí nad Labem – pobožce v Liberci. Jako soudce obchodního úseku se věnoval především sporům s cizím prvkem, agendě obchodních korporací a obchodního rejstříku, sporům o nároky plynoucí z průmyslového vlastnictví, sporům z nekalé soutěže a sporům vyvolaným konkursem a vyrovnáním. Od roku 2008 je soudcem (a od roku 2010 předsedou senátu) občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu. Jako člen soudního oddělení 29, resp. od roku 2017 soudního oddělení 27, se specializuje zejména na právo obchodních korporací, dalších právnických osob a svěřenských fondů, právo kapitálového trhu a právo investičních nástrojů. Je členem

evidenčního senátu (jemuž v letech 2017–2021 předsedal) a členem velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia.

JUDr. Pavel Simon

Pavel Simon absolvoval Právnickou fakultu Západočeské Univerzity v Plzni a roční studium práva a politologie na University of Wales v britském Cardiffu. Od roku 2001 byl předsedou senátu na obchodním úseku Krajského soudu v Plzni a od roku 2003 předsedou senátu Okresního soudu v Chebu. Od roku 2013 je členem a střídavě i předsedou zvláštního senátu pro rozhodování některých kompetenčních sporů. Od roku 2011 je vládou pravidelně zařazován na seznam soudců Evropského soudu pro lidská práva ad hoc. Je přednášejícím na Akademii evropského práva v Trevíru a české a slovenské Justiční akademii a autorem několika odborných publikací. Od roku 2012 je soudcem Nejvyššího soudu (předseda senátu občanskoprávního a obchodního kolegia).

doc. JUDr. Bohumil Havel, Ph.D.

Bohumil Havel získal právnické vzdělání na Právnické fakultě Západočeské univerzity v Plzni. V roce 2010 se habilitoval v oboru obchodní právo. Na Západočeské univerzitě působil od roku 1999 jako asistent na katedře obchodního práva, od roku 2001 jako odborný asistent v oboru soukromé právo se zaměřením na obchodní a úpadkové právo. Na své alma mater získal též titul Ph.D. Od roku 2001 se jako externí spolupracovník Ministerstva spravedlnosti České republiky podílel na tvorbě nového zákona o obchodních korporacích a dalších zákonů. Je vedoucím katedry obchodního práva Právnické fakulty Univerzity Karlovy a rovněž vědeckým pracovníkem ÚSP AV ČR.

JUDr. Vlastimil Pihera, Ph.D.

Vlastimil Pihera je partnerem v advokátní kanceláři Kocián Šolc Balašík a vědeckým pracovníkem Ústavu státu a práva AV ČR. Absolvoval Právnickou fakultu Západočeské univerzity v Plzni (1999), titul JUDr. získal na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze (2001); absolvoval rovněž postgraduální doktorské studium na Právnické fakultě Západočeské univerzity v Plzni v oboru soukromé právo (2007). Byl členem rekodifikační komise pro zákon o obchodních korporacích. Je autorem nebo spoluautorem řady odborných publikací. Jako advokát se Vlastimil Pihera zaměřuje především na cenné papíry a kapitálové trhy, investiční fondy a společnosti a kolektivní investování či veřejnoprávní regulaci finančních institucí. Je respektovanou autoritou též v oblasti nadačního a trustového práva.

prof. JUDr. Kateřina Ronovská, Ph.D.

Kateřina Ronovská vystudovala Právnickou fakultu Masarykovy univerzity v Brně, kde do léta 2023 – kdy byla jmenována ústavní soudkyní – vedla tamní katedru občanského práva. Specializuje se především na soukromé právo, zejména pak právo osob v právním smyslu, spolkové právo, nadační a trustové právo v mezinárodně komparativních souvislostech.

doc. JUDr. Renáta Šínová, Ph.D.

Renáta Šínová vystudovala Právnickou fakultu Univerzity Palackého v Olomouci a následně absolvovala rigorózní řízení i doktorské studium na Právnické fakultě Masarykovy univerzity. Ve své profesní praxi se dlouhodobě zaměřuje na civilní proces a také na rodinné právo. Působí v akademické sféře i v advokacii, podílela se na přípravě zákona o zvláštních řízeních soudních a je také členkou rekodifikační komise pro civilní právo procesní na Slovensku. Spolupracuje jako lektorka s Justiční akademií a jako odborný konzultant také s Úřadem pro mezinárodněprávní ochranu dětí. V roce 2008 získala statut hostujícího profesora na University of Berkeley v Kalifornii. Je členkou pracovní komise Legislativní rady vlády.

doc. JUDr. Petr Tégl, Ph.D.

Petr Tégl absolvoval magisterský studijní program na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, kde rovněž složil rigorózní zkoušku a poté absolvoval i postgraduální doktorské studium v oboru soukromé právo. Dále absolvoval několik studijních pobytů zaměřených na výzkum vybraných otázek soukromého práva v Polsku na Právnické fakultě Uniwersytetu Wrocław, kde i příležitostně přednáší, a v Německu na Právnické fakultě Ludwig-Maximilians-Universität München. V letech 2007–2012 byl členem kodifikační komise Ministerstva spravedlnosti pro přípravu nového občanského zákoníku.

Mgr. Michal Králík, Ph.D.

Michal Králík vystudoval Právnickou fakultu Masarykovy univerzity v Brně. Od roku 2000 byl soudcem Okresního soudu ve Zlíně a od roku 2005 soudcem Krajského soudu v Brně. Od roku 2009 je soudcem Nejvyššího soudu (nyní předseda senátu občanskoprávního a obchodního kolegia). V lektorské a vzdělávací činnosti zejména pro soudce, advokáty a notáře se zaměřuje zejména na oblast věcných práv, v publikační oblasti také na tzv. sportovní právo.

JUDr. Eva Dobrovolná, Ph.D., LL.M.

Eva Dobrovolná působí jako odborná asistentka na katedře civilního práva procesního Právnické fakulty Masarykovy univerzity. Je absolventkou Právnické fakulty Masarykovy univerzity. V roce 2010 zde absolvovala magisterský studijní program, v roce 2013 rigorózní řízení a v roce 2016 doktorský studijní program. V roce 2015 absolvovala postgraduální studijní program na právnické fakultě univerzity v Řezně. Vzdělání si doplnila též stážemi na univerzitách ve Vídni, Salzburku, Innsbrucku a Max Planck Institute for Comparative and International Private Law v Hamburku. Jako specialistka na občanské právo a civilní proces pravidelně publikuje a účastní se tuzemských a zahraničních konferencí. Odborně se zaměřuje zejména na oblast civilního procesu a věcných práv.

JUDr. Filip Plašil

Filip Plašil vystudoval brněnskou právnickou fakultu, v roce 2015 tam složil i rigorózní zkoušku. V letech 2012–2015 pracoval jako advokátní koncipient ve Žďáru nad Sázavou. Advokátní zkoušku složil v roce 2015. V letech 2015–2018 působil jako notářský kandidát a zástupce notářky ve Žďáru nad Sázavou a od roku 2018 je notářem v Pardubicích. V současné době je členem Legislativní komise Notářské komory České republiky a členem redakční rady časopisu Ad Notam a občas přednáší dědické právo na Justiční akademii nebo pro regionální notářské komory.

OBSAH

Úvod (o vzniku publikace)	V
O autorech	VII
Seznam použitých zkratk	XIII
 O přijetí občanského zákoníku	
<i>Karel Eliáš</i>	1
 Změna paradigmatu	
<i>Petr Šuk</i>	13
 Zásah do osobnostních práv nositelem veřejné moci aneb nejasná hranice mezi občanským zákoníkem a zákonem o odpovědnosti státu	
<i>Pavel Simon</i>	19
 Deset let života právnických osob – kudy jsme se vydali?	
<i>Bohumil Havel</i>	29
 Svěřenské fondy a fundace v desátém výročí nového občanského zákoníku	
<i>Vlastimil Pihera, Kateřina Ronovská</i>	43
 Určování rodičovství před ObčZ a podle ObčZ deset let poté	
<i>Renáta Šínová</i>	63
 Vybrané problémy právní úpravy limitovaných věcných práv v občanském zákoníku	
<i>Petr Tégl</i>	75
 Problematické otázky právní úpravy staveb z pohledu soudní praxe (vybrané otázky nabývání od neoprávněného a tzv. superficiální zá- sada)	
<i>Michal Králík</i>	93

Obsah

Imise jako zásah do držby	
<i>Eva Dobrovolná</i> - - - - -	103
Dosavadní zkušenosti s úpravou dědického práva z pohledu notáře	
<i>Filip Plašil</i> - - - - -	113

URČOVÁNÍ RODIČOVSTVÍ PŘED OBČZ A PODLE OBČZ DESET LET POTÉ

Renáta Šínová

I. Úvod

Právní úprava určování a popírání rodičovství a její výklad zaslouží pozornost z důvodu rozvoje společnosti a vnímání významu biologické reality. Rodinné právo bylo a vždy bude součástí soukromého práva, které je nejvíce ovládáno emocemi a též i přesvědčením, že tomu, jak mají být jeho právní normy nastaveny přece „rozumí každý“. Dynamika vývoje jak partnerských vztahů, tak i medicíny s sebou stále více přináší závažné otázky, kdo je rodičem dítěte při kombinaci genetických materiálů, při využití pohlavních buněk jiné osoby a při existenci odlišné právní reality např. z důvodu dopadu tzv. první domněnky otcovství.

ObčZ ve své právní úpravě určování a popírání rodičovství navázal na předcházející právní úpravu v ZOR. Inspirace touto úpravou je patrná jak z textu samotné právní úpravy, tak z důvodové zprávy k ObčZ. Ta u řady ustanovení přímo uvádí, že jde o přepis stávající úpravy¹ nebo na tuto úpravu v podobě „standardní formulace“ navazuje.² V rámci výkladu a aplikace tak reálně neměla přinášet se vstupem ObčZ v účinnost zásadní problémy. Po 10 letech aplikační praxe je však na místě konstatovat, že právní úprava určování a popírání rodičovství se „ne zcela povedla“, a to jak z důvodu nejasného výkladu některých ustanovení, jež na tradice nenavazují, tak z důvodu neudržitelnosti toho, co zde tradičně bylo.

II. První domněnka otcovství aplikovatelná i po rozvodu

Ustanovení § 776 ObčZ obdobně jako § 51 ZOR určuje, že otcem dítěte narozeného do 300. dne od zániku manželství je manžel matky. Obdobně jako historická úprava tak tzv. první domněnka otcovství dopadá na i určení otcovství dítěte, které se narodí po zániku manželství rozvodem. Rozsah 300 dnů, tj. téměř celé těhotenství tak znamená, že

¹ Srov. Důvodovou zprávu k § 778, 788 až 791. Viz Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, č. 89/2012, www.beckonline.cz.

² Srov. Důvodovou zprávu k § 776, 787, 783, 784, 786 a 787. Viz Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, č. 89/2012, www.beckonline.cz.

zákonodárce předpokládá, že mezi rozvádějícími se manželi probíhají reálné do posledního dne manželství intimní kontakty.

Taková úprava je přinejmenším zvláštní. Předpokladem rozvodu je trvalý, hluboký a nenapravitelný rozvrat manželství a to, že manželé spolu nežijí včetně toho, že mezi nimi neprobíhají intimní kontakty. Pravděpodobnost, že dítě, které se narodí 9 měsíců po rozvodu je dítětem manžela, je tak velmi malá a stavět na ní domněnku otcovství postrádá logiku. To, že není běžné, aby dopadla první domněnka otcovství, respektive domněnka otcovství založená na manželství (která je vlastní i zahraniční úpravám), i na situace, kdy nejde o zánik manželství smrtí manžela, je patrné jak z právní úpravy německé, tak rakouské. Obě právní úpravy poji domněnku otcovství manžela toliko s jeho smrtí.³ I jiné zahraniční úpravy si pak uvědomují, že v případě rozpadu vztahu není automaticky na místě otcovství spojovat s manželem matky. Např. francouzská úprava pracuje se lhůtami od podání žádosti o rozvod nebo rozluku, což je logičtější než právní úprava česká.⁴

V rámci odborné literatury Králíčková s Kyselovskou konstatují, že rozšíření první domněnky i na případy rozvodu bylo cílenou reakcí na to,

³ Srov. § 1593 BGB a § 144 ABGB. Podle § 1593 BGB „§ 1592 Nr. 1 gilt entsprechend, wenn die Ehe durch Tod aufgelöst wurde und innerhalb von 300 Tagen nach der Auflösung ein Kind geboren wird. Steht fest, dass das Kind mehr als 300 Tage vor seiner Geburt empfangen wurde, so ist dieser Zeitraum maßgebend. Wird von einer Frau, die eine weitere Ehe geschlossen hat, ein Kind geboren, das sowohl nach den Sätzen 1 und 2 Kind des früheren Ehemanns als auch nach § 1592 Nr. 1 Kind des neuen Ehemanns wäre, so ist es nur als Kind des neuen Ehemanns anzusehen. Wird die Vaterschaft angefochten und wird rechtskräftig festgestellt, dass der neue Ehemann nicht Vater des Kindes ist, so ist es Kind des früheren Ehemanns.“ („§ 1592 č. 1 se použije přiměřeně, pokud manželství zaniklo smrtí a dítě se narodí do 300 dnů od zániku manželství. Pokud je zjištěno, že dítě bylo počato více než 300 dnů před jeho narozením, je tato lhůta rozhodující. Pokud se dítě narodí ženě, která uzavřela jiné manželství, dítě, které by bylo dítětem bývalého manžela podle vět 1 a 2, tak i dítětem nového manžela podle § 1592 č. 1, se považuje za dítě nového manžela. Pokud je otcovství popřeno a je pravomocně určeno, že nový manžel není otcem dítěte, jedná se o dítě bývalého manžela.“)

Podle § 144 odst. 1 ABGB „Vater des Kindes ist der Mann, 1. der mit der Mutter im Zeitpunkt der Geburt des Kindes verheiratet oder in eingetragener Partnerschaft verbunden ist oder als Ehemann oder eingetragener Partner der Mutter nicht früher als 300 Tage vor der Geburt des Kindes verstorben ist oder.....“ (Otcem dítěte je muž, 1. který je v době narození dítěte ženatý nebo v registrovaném partnerství s matkou nebo který jako manžel nebo registrovaný partner matky zemřel nejdříve 300 dnů před narozením dítěte, nebo...).

⁴ Srov. např. <https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/F15393>, (citováno dne 3. 8. 2024).

že se rozvod stal běžným způsobem řešení ukončení manželství.⁵ Tj. na rozdíl od výše uvedeného spíše poukazuje na to, že intimní kontakty v rámci rozpadajícího se manželství považují za zcela „normální“ a mají za to, že by na ně měl zákonodárce reagovat. Jinak však odborná literatura k této právní úpravě, která je stejná jako na Slovensku⁶, nestanoví ničeho, nesnaží se ji nějak objasnit či vysvětlit.

Se zněním § 776 ObčZ nelze polemizovat, jednoduše se standardu ostatních zemí vymyká a evokuje, že i rozvádějící se manželé mají intimní kontakty.⁷ S ohledem na to, že ve většině případů tomu tak ale opravdu není, právní úprava v § 776 ObčZ situaci spíše komplikuje, než aby odpovídala biologické realitě. Určitým řešením těchto obtíží mělo být přijetí § 777 ObčZ, zhodnocení jeho aplikace po 10 letech je však rozpačité.

III. Ustanovení § 777 ObčZ a komplikace při jeho aplikaci

Právě na případy, v nichž je žena provdaná těhotná s jiným mužem a vede to k zániku manželství, měl dopadat § 777 ObčZ. S účinností k 1. 1. 2014 přinesl nový institut, prohlášení kombinující popření otcovství určeného první domněnkou a určení otcovství podle domněnky druhé. Komentář ustanovení označoval jako konverzi ve prospěch druhé domněnky a Králíčková opět zdůrazňovala, že jde o reakci na vysokou rozvodovost.⁸

Účelem bylo přinést jednodušší možnost popření otcovství manžela tam, kde o otcovství jiného muže nejsou pochybnosti. Reálně však ihned po nabytí účinnosti ObčZ začala praktická aplikace pokulhávat. Pomíne-li některé ryze administrativní aspekty, jakými je počáteční neochota matričních úřadů provést zápis bez soudního rozhodnutí, pouze na základě protokolu, či absenci jistoty soudů, jak řízení „správně evidovat“, vykazovala praxe především nejistotu ve vzájemném vztahu prohlášení podle § 777 ObčZ, řízení o rozvod manželství a meritorního popření otcovství podle § 785 ObčZ.

⁵ „Jakkmile se však stal rozvod zákonným a hojně využívaným způsobem řešení manželské krize, zákonodárce na tento jev reagoval rozšířením tzv. ochranné doby i na jiné skutečnosti nežli na úmrtí manžela.“ Viz Králíčková, Z., Kyselovská, T. In: Králíčková, Z., Hrušáková, M., Westphalová, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 505–506, marg. č. 4.

⁶ Srov. § 85 zákona č. 36/2005 Z. z.

⁷ Jeví se, že se pracuje i s fenoménem intimního sblížení při rozchodu, tj. „na rozloučenou“.

⁸ Srov. Králíčková Z. In: Hrušáková, M. Králíčková, Z., Westphalová, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 531, marg. č. 1.

Pokud se dítě narodilo po zahájení řízení o rozvod manželství, avšak před jeho ukončením, stal se právním otcem dítěte manžel matky. Ačkoli všichni pomyslně věděli, že právní otec není biologickým původcem dítěte, vznikla situace, v níž nebylo možné ještě postupovat podle § 777 ObčZ, neboť manželství nebylo rozvedeno. Aby mohlo být manželství rozvedeno, bylo podle § 755 odst. 3 ObčZ třeba, aby bylo rozhodnuto o úpravě poměrů nezletilých dětí manželů.

Právní otec, manžel matky, tak musel strpět řízení o úpravě poměrů dítěte, které fakticky nebylo jeho. Řízení pak dopadala v praxi různě, od nestanovení výživného s tím, že v odůvodnění bylo uvedeno, že bude otcovství popřeno, což bylo fakticky na „hraně zákona“, neboť určování a popírání rodičovství je statusovou otázkou, kterou si soud v řízení nemůže posoudit sám, po reálné určení výživného právnímu otci. Především se praxe potýkala se situací, v níž právní rodiče počítali s prohlášením podle § 777 ObčZ, proto i případně nechali proběhnout řízení o úpravě poměrů dítěte, a následně k tomuto prohlášení nedošlo, neboť si to některý z rodičů (zpravidla matka) rozmyslel. Subjektivní popěrná lhůta podle § 785 ObčZ přitom již dávno uplynula, neboť podle § 777 ObčZ postačí, je-li návrh podán do jednoho roku od narození dítěte.

Jakkoli tak § 777 ObčZ směřoval k zjednodušení postupu u nevhodně dopadající první domněnky na rozvádějící se manžele, ukázalo se, že některé jeho aspekty jsou problematické. Reálně by tomu tak být mnohdy nemuselo, pokud bychom neměli první domněnku v § 776 ObčZ koncipovánu, jak bylo výše uvedeno, tj. konstrukcí že nejpravděpodobnějším otcem dítěte narozeného ještě 300 dní po rozvodu je právě rozvedený manžel, což je však reálně opravdu výjimečné, a naopak výrazně nepravděpodobné. Pokud již takovou konstrukci máme a dítě se již narodí, musí si rozvádějící se manželé uvědomit, že buď musí nechat pro rozvod proběhnout řízení o úpravě poměrů a vystavit se případně riziku, že uplyne popěrná lhůta a k prohlášení podle § 777 ObčZ nedojde, nebo na postup podle § 777 ObčZ rezignovat.

O posílení praktické aplikovatelnosti § 777 ObčZ se pokusila novelizace provedená zákonem č. 414/2023 Sb. V kontextu judikatury zakotvila možnost učinit souhlasné prohlášení podle § 777 ObčZ i k nenarozenému dítěti.⁹ Současně se mimořádně nešťastně pokusila vyřešit vztah mezi prohlášením, úpravou poměrů dětí pro dobu po rozvodu a rozvodem. V § 777 odst. 3 ObčZ ponechala podmínku, že k určení otcovství nemůže dojít dříve, než nabude rozsudek o rozvodu nebo prohlášení manželství

⁹ NS před novelizací konstatoval, že postup podle § 777 ObčZ je u nenarozeného dítěte vyloučen. Cpjn 202/2020, (R 1/2021 st.), stanovisko ze dne 14. 4. 2021.

za neplatné právní moci, v procesní úpravě v § 416 ZŘS však zrušila povinnost soudu před přijetím prohlášení počkat na rozhodnutí o rozvodu manželství.

Současná, od 1. 1. 2024 účinná úprava, evokuje jak svým názvem (ustanovení § 416 je nově označeno jako Určení otcovství souhlasným prohlášením matky, manžela a domnělého otce,¹⁰ tak nově zakotvenou úpravou v MatrZ, jež výslovně hovoří o prohlášení manžela,¹¹ případně bývalého manžela matky, že prohlášení může být učiněno ještě před rozvodem manželství, avšak s účinky až od tohoto rozvodu.

Připustit souhlasné prohlášení ještě před rozvodem manželství za současného ponechání účinků až k rozvodu manželství není řešením situace, naopak vede ke vzniku dalších komplikací. Ustanovení § 777 ObčZ bylo přitom zjevně inspirováno obdobnou německou úpravou v § 1599 odst. 2 BGB, podle kterého se první domněnka otcovství neuplatní také tehdy, pokud se dítě narodí po podání návrhu na rozvod manželství a třetí osoba uzná otcovství nejpozději do jednoho roku od právní moci rozhodnutí, kterým bylo návrhu na rozvod manželství vyhověno. I podle německé úpravy uznání nabývá účinnosti nejdříve v okamžiku, kdy rozhodnutí, kterým se vyhovuje návrhu na rozvod, nabude právní moci. Avšak i německá doktrína sama poukazuje na to, že tato konstrukce není vhodná. Stav mezi souhlasným prohlášením a rozvodem, respektive nastoupením účinků určení otcovství označuje za jakýsi *Schwebezustand*, tj. plovoucí stav. Nevyjasněny jsou přitom otázky výživného, dávek Kindergeld, ale i otázky daňové.¹²

Stejně problémy pak začíná mít i česká praxe, v níž bohužel začíná k prohlášení podle § 777 ObčZ docházet, aniž by bylo manželství rozvedeno. Vzniká tak situace určení otcovství s odkládací podmínkou, nejsou vyjasněny otázky příjmení dítěte, výživného a stále též ani to, zda je nebo není třeba vést řízení o úpravě poměrů takového dítěte pro dobu po rozvodu. Aby pak novelizace alespoň trochu dosáhla svého smyslu, lze konstatovat, že by, pokud tedy došlo k tomuto prohlášení před rozvodem,

¹⁰ Namísto původního Určení otcovství po rozvodu nebo prohlášení manželství za neplatné.

¹¹ Srov. § 16a MatrZ podle kterého prohlášení manžela matky dítěte, popřípadě jejího bývalého manžela, muže, který tvrdí, že je otcem dítěte, a matky o určení otcovství k dítěti, které se narodilo v době mezi zahájením řízení o rozvodu a třicátým dnem po rozvodu manželství nebo prohlášení manželství za neplatné, se činí před kterýmkoli matričním úřadem nebo zastupitelským úřadem České republiky, s výjimkou případů stanovených v občanském zákoníku.

¹² Srov. *Wellenhofer, M.* In: *Schwab, D. (red.) Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch. Band 8. Familienrecht II.* § 1589–1921. 6. vydání. München: C. H. Beck, 2012, s. 120.